

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ У ПЕРІОД ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

*КОЛОМІЄЦЬ Н.О., К. Е. Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА ЗООВЕТЕРИНАРНА АКАДЕМІЯ
ПАВЛІЧЕНКО В.М., К. Ю. Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ФІНАНСІВ УДУФМТ*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Україна як незалежна держава тринадцяти років із своєї двадцяти трьох літньої історії перебувала в різного роду кризах. Країна вже перенесла одну фінансову кризу боргової природи в 1998 -1999 рр. і, починаючи з другої половини 2008 р., одночасно переживає чергову фінансову та економічну кризу, що супроводжується зниженням рівня життя населення в результаті глибокої рецесії в економіці. Фінансова криза, яка виникла в сучасний час стимулюється також і тарифною політикою уряду, яка збільшує, наприклад тарифи на використаний газ, і зниження з боку уряду зобов'язань у частині виплати пенсій та заробітної плати та активна, з боку уряду, зовнішня політика запозичень, а також використовувати їх національні ресурси.

Повернення економіки докризового рівня й забезпечення подальшого її розвитку можливо за рахунок використання реальних і потенційних ресурсів, які з різних причин не були задіяні у виробничий процес. Ключова роль у цьому процесі належить державним фінансам та залежить від форм і методів мобілізації доходів, ефективності використання бюджетних коштів, спрямованих у реальну економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблема є об'єктом дослідження вітчизняних фахівців, урядовців, учених, практиків. Так наукові дослідження С.А. Буковинського [3] присвячені впливу фінансової кризи на розвиток економіки та деякі заходи з досягнення фінансової стабілізації О.С.Власюка [4], О.В.Гривневської [7] присвячені економічній безпеці, фінансовій безпеці у сільському господарстві, В.Г.Гесць [5] в своїх роботах розкриває суть фінансової кризи, Д.В.Полозенко [8] в своїх працях велику увагу приділяє ролі державних фінансів на соціально – економічне становище в країні. Проте у цих наукових працях недостатньо уваги приділяється ролі державних фінансів у період фінансової кризи.

Мета статті - проаналізувати причини виникнення фінансової кризи в сучасний час, основні напрями бюджетних видатків та потенційні резерви в окремих галузях економіки і на цій основі розробити пропозиції щодо підвищення ефективності використання державних фінансів.

Виклад основного матеріалу. Фінансова криза яка відбувається зараз в нашій країні є наслідком зменшення обсягів виробництва, інвестиційного й споживчого платоспроможного попиту на внутрішньому ринку, посилення позицій на ньому іноземних виробників. У підсумку ще більше поглибилися фінансові дисбаланси та критично погіршився стан державних фінансів. Умови для майбутньої нестабільності значною мірою створювалися з боку бюджету, з якого чимало коштів витрачалося на різного роду соціальні програми в процесі боротьби за голоси виборців, оскільки весь час країна перебувала в перманентному виборчому процесі [3].

В економіці України відбуваються процеси, які, з одного боку, доводять про мобілізацію фінансових ресурсів із різних джерел із метою спрямування їх у реальну економіку і на цій основі досягнення зростання ВВП, а з іншого - про зниження фіскального тиску на бізнесові структури, які мають значні потенційні можливості збільшення обсягу виробництва й наповнення коштами державного бюджету країни. Те, що відбувається нині в економіці нашої країни. Показує намагання владних структур розв'язувати економічні та соціальні проблеми як за рахунок власних матеріальних, фінансових ресурсів, так і зовнішніх інвестицій з тим, щоб спрямувати їх у реальну економіку. Країни, економіка яких зорієнтована на використання внутрішніх джерел розвитку, досягають вищих довгострокових темпів розвитку економіки і мають можливість подолати наслідки фінансової кризи за короткий період, ніж держави, які уповільнено долають наслідки фінансової кризи за рахунок позичання коштів. При цьому слід враховувати, що темпи зростання глобального випуску, за розрахунками міжнародних фінансових організацій МВФ, МБРР дещо змінилися. МВФ керуючись тим що військові дії трохи згасли, але залишили свій слід на сході країни погіршив прогноз падіння економіки України за підсумками 2014 року з 6,5 % до 7,25%. Про це йдеться в доповіді МВФ. За розрахунками Фонду експорт скоротиться на тлі подальшого погіршення відносин з Росією, а також з урахуванням фізичного виведення з ладу виробничих потужностей Сходу України. Таке уповільнення скорочує можливість зростання внутрішнього ринку.

При уповільнених темпах зростання ВВП України з розрахунку на одну особу у 2014 році виробила ВВП 7,4 дол., Росія – 14, Білорусь – 12, [9].

Згідно з офіційною статистикою України та прогнозами Світового банку, одним із найсерйозніших чинників нестабільності фінансової сфери є незбалансованість рахунку поточних операцій. Для нашої держави середньорічне значення цього показника протягом 2007—2012 рр. становило —4,7 % ВВП (рис. 1). У 2009 і 2010 рр. цей показник був найкращим та зменшився до —1,5 і —2,2 % ВВП відповідно. Слід згадати, що це були посткризові роки, коли торговельний обіг загальмувався не лише в Україні, а й у всьому світі. Вже у 2011 р. від'ємне сальдо сягнуло -5,5 % ВВП, а у 2012 р. — -8,4 % ВВП.

Експерти Світового банку схиляються до того, що наша держава у 2013 — 2015 рр. не подолає окресленої тенденції й від'ємне сальдо рахунку поточних операцій утримуватиметься в діапазоні від — 6,2 до —7,4 % ВВП.

На цьому варто сконцентрувати увагу, оскільки практика засвідчила, що країни з високим рівнем державного боргу, проте додатним сальдо рахунку поточних операцій, набагато краще пройшли випробування кризою та сьогодні мають реальні перспективи економічного відновлення.

Сьогодні Україна потребує чимало зовнішнього фінансування. Разом із тим вона має репутацію країни з високою ризикованістю для потенційних інвесторів, а тому вразлива до кон'юнктури фінансового ринку та чутлива до заходів із запобігання виникненню ризиків. Згортання зовнішнього фінансування потужно тисне на золотовалютні резерви та обмінний курс. Якщо ситуація не поліпшиться, серйозні деструктивні наслідки гарантовані.

Експерти МВФ попереджають про істотні ризики фінансової стабільності, пов'язані зі значною відкритістю вітчизняної економіки. Очевидно, що в разі погіршення зовнішньої кон'юнктури вона уже зазнає відчутних негативних впливів. Потужні зовнішні шоки для України зараз генерує РФ. Тому необхідно вжити додаткових заходів для забезпечення збалансованості рахунку поточних операцій, наприклад посилити контроль руху капіталу [5].

Сьогодні відбувається критичне нагромадження державного боргу. Тому потрібен план дій із відновлення економічного зростання, котрий враховуватиме зазначені чинники та в якому важливу роль відіграватимуть фінансові механізми.

Джерело: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/WDSP/IB/2013/04/08/000333037_20130408102622/Rendered/PDF/763530Ukranian0update0April020130UKR.pdf.

Рис. 1. Динаміка окремих макроекономічних показників України у 2007-2015 рр., % ВВП

Зараз потрібно збільшити податкові надходження до бюджету, й передусім завдяки заходам із боротьби з деструктивною податковою конкуренцією та розмиванням податкової бази. Головним напрямом глобального співробітництва в податковій сфері є боротьба з офшорами. Дедалі більше загострення проблеми бюджетний дефіцитів і суверенного боргу в низці економічно розвинутих країн, передусім європейських, стимулює уряди нарощувати податкові надходження переважно шляхом боротьби з легальним ухиленням ТНК від оподаткування. З цього приводу в Україні зроблені важливі кроки у відповідному законодавчому полі, це на сам перед Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» від 04.07.2013 № 408 –VII [4].

Передбачаються окремі заходи, які в сучасних умовах із об'єктивних причин не можуть бути реалізовані, що дезорієнтує суспільство. Так, намічено зниження дефіциту Пенсійного фонду України й забезпечення його збалансованості шляхом скорочення обсягу пільг зі сплати страхових внесків, оптимізацію максимальної величини заробітної плати (доходу), з якої сплачуються страхові

внески, та розміру пенсій, поетапний перехід до єдиних правил призначення пенсій. Утім, забезпечити збалансованість доходів і видатків Пенсійного фонду України у 2015 році навряд чи можливо.

Бюджетна політика, що виходить із реалістичної ситуації та спрямована на забезпечення оптимального поєднання антикризових заходів і середньо – й довгострокових програмних цілей, має велике значення для досягнення і збереження соціально – економічної стабільності у країні. Тому потрібно зробити наголос на достовірності й надійності економічного прогнозування, що має мінімізувати кількість і значимість змін, які вноситимуться в уже затвержені показники бюджету. Чіткі дії, спрямовані на досягнення намічених цілей, можуть принести бажані результати [1].

Висновки. Проведені наукові дослідження дали можливість обґрунтувати пропозиції щодо підвищення ролі державних органів які пов'язанні з соціально – економічними проблемами: це забезпечення інвестиціями галузей із прискореним оборотом капіталу; удосконалити механізм державної підтримки сільського господарства, легкої і харчової промисловості, які є основними наповнювачами внутрішнього ринку країни. Зазначені галузі слід віднести до пріоритетних галузей економіки; посилити контроль НБУ за діяльністю тих комерційних банків, які штучно завищують вартість кредиту і не враховують облікову ставку регулятора; зберегти діючий механізм надання пільг підприємствам АПК; відновити мотиваційну функцію заробітної плати, яка є основною для підвищення продуктивності праці та зростання ВВП.

Подолання кризи потребує вжиття нових заходів. Але без вирішення політичної кризи сталого руху в економіці не буде. Тому доведеться, як пишуть вчені економісти, державі та ідеології формувати нові конструкції, ідеали та розуміння, спрямовані на створення таких цінностей, як повага до праці, прагнення до чесності та справедливості. Це, на нашу думку, головні завдання модернізації та боротьби з кризою.

Література.

1. Богдан Т.П. Глобальна фінансова криза та виклики для економічної політики в посткризовий період / Т.П. Богдан / - Фінанси України – 2010. - № 6 – С. 75 – 87.
2. Богдан Т.П. Управління державним боргом і макрофінансові ризики в економіці України / Т.П. Богдан / Фінанси України – 2011. - № 1 – С.24 – 37.
3. Буковинський С.А. Фінансова криза в Україні : вплив на розвиток економіки та деякі заходи з досягнення фінансової стабілізації / С.А. Буковинський / - Фінанси України - 2010 . № 11 - С 81 – 92.

4. Васюк О.С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання / О.С. Васюк/ – К. : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2011. – 474 с.

4. Васюк О.С. Стабілізація державних фінансів як передумова розвитку внутрішнього ринку / О.С. Васюк/ - Фінанси України - 2013. - № 10 - С. 87- 99.

5. Гесць В. Формування і розвиток фінансової кризи 2008 – 2009 років в Україні / В. Гесць. - Економіка України. - 2010. - № 4 - С. 12 - 23.

6. Гриневська О.В. Фінансова безпека сільського господарства регіонів України / О.В. Гриневська / Фінанси України. – 2011. - № 7. – С. 93 – 101.

8. Положенко Д.В. Державні фінанси та їх вплив на соціально – економічне становище України / Д.В. Положенко/ Економіка АПК – 2013. - №9 – С. 42 - 47.

Коломієць Н.О., Павліченко В.М. Державні фінанси у період фінансової кризи в Україні

Проаналізовано причини виникнення фінансово – економічної кризи в Україні, виявлено основні проблеми у формуванні бюджету та виконанні взятих державою зобов'язань, Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності використання державних фінансів. Перебачаються окремі заходи, які в сучасних умовах із об'єктивних причин не можуть бути реалізовані, що дезорієнтує суспільство.

Ключові слова: фінансова криза, державні фінанси, бюджетна політика, механізм державної підтримки, збалансованість доходів і видатків.

Коломиец Н.О., Павличенко В.М. Государственные финансы в период финансового кризиса в Украине

Проанализированы причины возникновения финансово – экономического кризиса в Украине обнаружены основные проблемы в формировании бюджета и выполнении взятых государством обязательств, Разработаны предложения относительно повышения эффективности использования государственных финансов. Предусматриваются отдельные мероприятия, которые в современных условиях по объективным причинам не могут быть реализованы, что дезориентирует общество.

Ключевые слова: финансовый кризис, государственные финансы, бюджетная политика, механизм государственной поддержки, сбалансированность доходов и расходов.

Kolomic' N.A., Pavlichenko V.N. State finances in the period of financial crisis in Ukraine

Reasons of origin are analysed financially – economic crisis in Ukraine, discovered basic problems in forming of budget and implementation contracted the state. Developed suggestion in relation to the increase of efficiency of the use of state finances. Provision individual measures in the present conditions of objective reasons can not be realized that confuses society.

Keywords: financial crisis, public finance, fiscal policy, the mechanism of state support, balance income and expenditure.

Рецензент – Красноруцький О.О., д.е.н., професор